

mustafa apaydın

*Osman Cemal
Kaygılı'nın Hikâyeciliği*

Türk edebiyatında Ahmet Mithat, Hüseyin Rahmi çizgisini devam ettirdiği bilinen Osman Cemal Kaygılı (1890-1945) İkinci Meşrutiyet sonrası Türk edebiyatının ve mizahının renkli simalarından biridir. Osman Cemal, yoksulluk içindeki hayatını kalemiyle kazanmak zorunda kalmış, yaşadığı dönemin neredeyse bütün süreli yayınlarında çalışmış; ölümünden sonra unutulmuş, değeri yeterince bilinmemiş yazarlarımızdandır. Eserlerinin büyük bir kısmı dergi-gazete sayfalarında kalmıştır. Mizahi yazılarının dışında en çok eser verdiği edebî tür hikâyedir. Osman Cemal'ın incitmeyen, ama bütünüyle mesajdan uzak da olmayan kendine özgü bir mizahla yoğrulmuş; İstanbul'un kıyıda köşede kalmış insan tiplerini, ilginç ayrıntılarıyla anlattığı çok sayıda hikâyesi bulunmaktadır. Eski İstanbul'un Beyoğlu'na bulaşmamış, yoksul erkeklerinin eğlence dünyasını Osman Cemal kadar ısrarla ele alan pek az yazarımız vardır. Bu kitapta Osman Cemal Kaygılı'nın hikâyeciliği bütün yönleriyle incelenmiş ve sanatçının Türk hikâye edebiyatındaki yeri ortaya konulmuştur.

Mustafa Apaydın, 1961'de Kars'ta doğdu. İlk ve orta öğrenimini Kars'ta; yüksek öğrenimini Ankara Üniversitesi DTCF Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde (1983); yüksek lisans öğrenimini Ankara Üniversitesi'nde (1986); doktorasını Çukurova Üniversitesi'nde (1993) tamamladı. 2002 yılında doçent oldu. Meslek hayatına 1984'te Çukurova Üniversitesi'nde Türk Dili Okutmanı olarak başladı. 1988 yılında Ç.Ü. Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde araştırma görevlisi oldu. 1993'ten beri aynı bölümde öğretim görevlisi olarak çalışmaktadır.

ISBN 975-6193-09-3

9 789756 193099

Osman Cemal Kaygılı'nın Hikâyeciliği

Mustafa Apaydın

İçindekiler

Önsöz	1
I. Osman Cemal'in Hayatı ve Eserleri	
A-Hayatı	5
B: Eserleri.....	13
1. Osman Cemal Kaygılı'nın Hikâyeleri Dışındaki Eserleri.....	13
a. <i>Romanları</i>	14
b. <i>Oyunları</i>	17
c. <i>Sözlüğü</i>	18
d. <i>Folklorla Dair Kitabı</i>	19
2. Osman Cemal Kaygılı'nın Hikâyeleri	19
a. <i>Hikâye Kitapları</i>	20
b. <i>Sürelî Yayınlarında Kalan Hikâyeleri</i>	24
II. Osman Cemal Kaygılı'nın Hikâyeciliği	
A. İçerik.....	28
1. Kadın-Erkek İlişkileri	29
2. Evlilik	36
3. Kültür Krizi	40
4. Kuşak Çatışması	46
5. Yoksulluk.....	49
6. Hırsızlık, Dolandırıcılık.....	52
7. İçki-Eğlence Hayatı.....	54
8. Fuhuş.....	61
9. Cinsel Sapmalar	63

10. Devlet-Halk İlişkileri	65
11. Eğitim Sorunları	68
B. Olay Örgüsü	73
1. Hikâyeye Başlangıç Yöntemleri	74
2. Olay Geliştirme Yöntemleri	91
3. Hikâye Bitiriş Yöntemleri	112
C. Bakış Açısı	128
1. Anlatıcının Kimliği	129
a. <i>Birinci Tekil Kişinin Anlatıcı Olduğu</i> <i>Hikâyeler</i>	129
b. <i>Üçüncü Tekil Kişinin Anlatıcı Olduğu</i> <i>Hikâyeler</i>	134
c. <i>Birden Çok Anlatıcının Bulunduğu</i> <i>Hikâyeler</i>	135
2. Anlatım Konumu	139
a. <i>Olimpik (Tanrısal) Anlatıcı</i>	140
b. <i>Gözlemci Anlatıcı</i>	144
c. <i>Anlatıcının Silikleştirilmesi</i>	147
3. Anlatım Tutumu	150
D. Mekân	157
1. Dış Mekân	167
a. <i>İstanbul</i>	168
b. <i>İstanbul Dışında Geçen Hikâyeler</i>	184
2. İç Mekân	186
a. <i>Ev</i>	187
b. <i>Meyhane, Kahvehane</i>	191
c. <i>Mahkemeler ve Karakollar</i>	193
d. <i>Diğer Resmî Kurumlar</i>	195
e. <i>Diğer İç Mekân Unsurları</i>	197
E. Zaman	201
1. Hikâyelerde Reel Zaman Unsurları	203
2. Olay Zamanının "Süre"si	208
3. Zamanın Kurgulanması	217

a. Kronolojik Hikâyeler	217
b. Akronik Hikâyeler.....	222
F. Kişiler.....	229
1. Kişileştirme Yöntemleri.....	232
a. Açıklama Yöntemi.....	232
b. Dramatik Yolla Tanıtım	239
2. Tipler	244
a. Cinsiyetlerine Göre Kişiler.....	246
b. Sosyoekonomik Yapılarına Göre Kişiler.....	262
c. Psikolojik Durumlarına Göre Kişiler.....	293
d. Milliyetlerine Göre Kişiler	296
G. Üslûp.....	307
1. Dil Yanlılıkları	307
2. Kelime.....	310
3. Cümle	311
4. Anlatım Kısımlarının Üslûbu	312
a. Anlatımda Mesafe Sorunu.....	312
b. Anlatımda Standart Dilden Sapmalar	314
c. Tasvirler.....	316
5. Diyalog Kısımlarındaki Üslûp	322
6. Mizah Üslûbu.....	337
7. Benzetmeler	344
Sonuç	349
Bibliyografya	358
Dizin.....	370

Önsöz

Hikâye türünün Türk edebiyatındaki gelişimi ve hikâye yazarları hakkındaki akademik çalışmalar, roman ve şiir araştırmalarına göre daha azdır. Halit Ziya, Ömer Seyfettin, Memduh Şevket Esenal, Sabahattin Ali, Sait Faik gibi Türk kısa hikâye edebiyatına önemli katkıları bulunan birkaç yazar üzerinde yapılan monografi çalışmaları bir tarafa bırakılırsa, özellikle II. Meşrutiyet sonrasında ve Cumhuriyet'in ilk yıllarında eser veren hikâyecilerimizin birkaçı dışındakiler hakkında akademik çalışmalar yapılmamıştır.

1920-1938 yılları arasında dokuz hikâye kitabı yayımlayan; süreli yayınlarda yüzün üzerinde kitaplarına girmemiş hikâyesi bulunan Osman Cemal Kaygılı da (1890-1945) üzerinde akademik çalışma yapılmamış hikâye yazarlarımızdan biridir. Biz bu çalışmamızda bazı kaynaklarda Ahmet Mithat, Hüseyin Rahmi çizgisini devam ettirdiği ileri sürülen Osman Cemal Kaygılı'yı hikâyeci kimliğiyle ele alıp incelemeyi amaçladık.

Kitap, edebî metni edebiyat araştırmalarının odağına alan ve edebî metni kendi içinde bulunan özelliklerden hareket ederek açıklamanın daha doğru olduğunu savunan bir metot anlayışıyla kaleme alınmıştır.

Çalışmamızı, Osman Cemal'in hikâye kitaplarındaki ve **Alay, Aydede, Âyine, Akbaba, Yıldız, Şebap, Güleryüz, Papağan, Zümrüd-i Anka** gibi süreli yayınlarda yayımlanan hikâyelerini temel alarak gerçekleştirdik.

Kitabımız Sonuç ve Bibliyografya bölümlerinin dışında toplam iki bölümden meydana gelmiştir.

Birinci bölümde, "Osman Cemal'in Hayatı ve Eserleri" başlığı altında sanatçının hayatı ve eserleri hakkında bilgi

verilmiştir. Bu bölümde önce kısa bir biyografi yer almış; sonra sanatçının romanlarından başlamak üzere eserleri tanıtılmıştır. Sanatçının eserleri içinde, çalışmanın konusu olan hikâyelerinin yayımlanışlarına daha ağırlıklı olarak değinilmiştir. Osman Cemal Kaygılı, kendi edebiyat anlayışını açıklamak gereği duymadığı için, monografik çalışmalarda karşılaşılan “edebiyat anlayışı” kısmına yer verilmiş; hikâyelerin analizinin bu konuda bir fikir oluşturacağına inanılmıştır.

İkinci bölümde Osman Cemal'in hikâyeciliği yedi alt bölüm altında incelenmiştir. Bu bölümde sanatçının hikâyeleri ilk olarak içerik bakımından değerlendirilmiştir. Bu alt bölümde ele alınan konular, yazarın verdiği öneme göre tasnif edilerek on bir başlık altında tahlil edilmiştir.

İkinci alt bölüm, hikâyelerin olay örgüsü bakımından gösterdiği özelliklerin ortaya konulmasına ayrılmıştır. Bu bölümde “*Hikâyeye Başlangıç Yöntemleri*”, “*Olay Geliştirme Yöntemleri*” ve “*Hikâye Bitiriş Yöntemleri*” adını taşıyan üç alt bölümde Osman Cemal'in hikâyelerindeki olay kurgulama teknikleri ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır.

Üçüncü alt bölümde Osman Cemal Kaygılı'nın hikâyelerindeki bakış açısı sorunu ele alınmıştır. Bakış açısı, “*Anlatıcının Kimliği*”, “*Anlatım Konumu*” ve “*Anlatım Tutumu*” olmak üzere üç başlık altında incelenmiştir.

Dördüncü alt bölümde Osman Cemal'in hikâyelerindeki mekân unsurları incelenmiştir. Hikâyelerdeki mekân kurgulama yöntemleri değerlendirildikten sonra, dış ve iç mekân unsurları ayrı ayrı tahlil edilmiştir. Bu bölümde özellikle dış mekân unsurları içinde önemli yer tutan İstanbul ayrıntılı olarak ele alınmış; sanatçının hikâyelerindeki İstanbul imgesi ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır.

Beşinci alt bölümde Osman Cemal'in hikâyelerinde zaman sorununun çözümlenişi üzerinde durulmuştur. Hikâyelerdeki reel zaman unsurlarının sıklığı, olay zamanının süresi ve zamanın kronolojik olup olmadığı bu bölümde değerlendirilmiştir.

Altıncı alt bölümde, Osman Cemal'in hikâyelerindeki kişileştirme yöntemleri ve kişi kadrosu üzerinde durul-

muştur. Yazarın kişilerini hangi yöntemlerle kurguladığı ortaya konulduktan sonra, kişi kadrosu cinsiyetlerine, sosyoekonomik yapılarına, psikolojik durumlarına ve milliyetlerine göre tasnif edilerek incelenmiştir.

Üslup, bu çalışmanın yedinci alt bölümünü oluşturmaktadır. Bu bölümde Osman Cemal'in hikâyeleri üslup özellikleri bakımından incelenmiş; önce dil yanlışları, kelime, cümle bakımından saptanan hususlar ele alınmıştır. Sonra ağırlıklı olarak "*Anlatım Kısımlarının Üslubu*" ve "*Diyalog Kısımlarındaki Üslup*" başlıkları altında Osman Cemal'in hikâye üslubu ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Bu bölümde mizah üslubu ve benzetmeler de üslup unsurları olarak değerlendirilmiştir.

Çalışmanın sonunda bir Sonuç ve Bibliyografya yer almaktadır. Sonuç'ta Osman Cemal'in hikâyeciliği, çalışmanın ortaya çıkardığı bulgular ışığında değerlendirilmiştir. Bibliyografya üç kısma ayrılmış; önce yazarın eserleri edebî türlere göre tasnif edilerek yayın sırasına göre dizilmiş; ikinci olarak Osman Cemal Kaygılı hakkında yazılanlar ve son olarak da bu çalışmada yararlanılan diğer kaynaklar alfabetik olarak sıralanmıştır.

Bu kitabı hazırlarken iki kişinin desteğini ve yardımlarını gördüm. Turgut Çeviker, bazı dergilerin Ankara'da bulamadığım sayılarını temin etme inceliğini gösterdi. Kendisine çok teşekkür ediyorum. Sevgili eşim Neşe Apaydın, kendi tez çalışmalarını erteleyerek büyük özveriyle çalışmayı baştan sona okuyup tashihlerini yaptı; yararlandığım bazı önerilerde bulundu. Ona da çok teşekkür ediyorum. Son olarak kitabın basılmasına olanak sağlayan Sayın turgut Kut'a ve Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi mensuplarına teşekkür ediyorum

Mustafa Apaydın
Adana 2001